

В. В. ТОКАР

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ САНАЦІЇ ТА ЛІКВІДАЦІЇ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ

Наукові праці МАУП, 2017, вип. 52(1), с. 29–32

Першочергового аналізу потребують напрями удосконалення правового регулювання санації та ліквідації комерційних банків в Україні через прямий та опосередкований вплив ситуації в банківській сфері на загальний рівень соціально-економічного розвитку в країні.

Процес “очищення” банківської системи України виявив значні прогалини в системі захисту прав фізичних і юридичних осіб у випадку санації та ліквідації комерційних банків. Серед основних проблем є низький рівень забезпечення інтересів фізичних осіб — підприємців та суб’єктів господарської діяльності юридичних осіб, які мають депозити та розрахункові рахунки у фінансових установах, у яких запроваджено тимчасову адміністрацію або вже розпочато процес ліквідації. Розрахунково-касові операції взагалі перебувають в зоні ризику, що пояснюється дивною черговістю задоволення вимог кредиторів, яка регламентується чинним законодавством.

У науковій літературі представлено значну кількість публікацій, які намагаються висвітлити окремі аспекти правового регулювання банківської діяльності. Ю. Серпенінова з метою зменшення фінансового навантаження на комерційні банки й державу та запобігання паніці закликає до захисту виключно вкладників, які мають незначні вимоги до комерційного банку [5, 212]. Поза увагою автора залишається проблематичність об’єктивної оцінки ризиків з боку суб’єктів господарської діяльності в сучасних турбулентних умовах функціонування вітчизняної банківської системи.

Цікавими є пропозиції Д. Чеховського щодо доцільності змін у законодавстві щодо обов’язкового залучення страхових компаній для компенсації втрат клієнтів комерційних банків, які проходять процедуру санації або ліквідації [7, 99]. Викликає підтримку точка зору Н. Ткаченка щодо вдосконалення показників ефективності діяльності Фонду гарантування вкладів [6, 244], а саме використання коефіцієнта забезпеченості витрат.

Загалом аналіз публікацій вказує на доцільність продовження наукових розвідок щодо оптимізації нормативно-правового регулювання санації та ліквідації комерційних банків в Україні.

Враховуючи наведене, завданням цієї публікації є виявлення напрямів удосконалення нормативно-правового регулювання для посилення захисту інтересів фізичних та юридичних осіб — клієнтів при санації та ліквідації комерційних банків в Україні.

Відповідно до ст. 99 Конституції України і ст. 6 Закону України “Про Національний банк України” основною функцією Національного банку України (далі — НБУ) є забезпечення стабільності грошової одиниці, а саме гривні [2; 4]; одночасно пріоритетом є досягнення та підтримка цінової стабільності в державі.

У зв'язку з відсутністю в нормативно-правових актах критеріїв цінової стабільності доречно взяти за основу підходи Європейського Центрального Банку (далі — ЄЦБ), яким передбачається встановлення верхнього рівня інфляції за групою споживчих товарів у середньостроковій перспективі на рівні 2 % на рік [1], тобто абз. 2 ст. 6 Закону України “Про Національний банк України” необхідно доповнити таким текстом: “Цінова стабільність означає неперевищення показником інфляції за групою споживчих товарів двох відсотків на рік”.

Відповідно до п. 1 ч. 5 ст. 36 Закону України “Про систему гарантування вкладів фізичних осіб” (далі — Закон) під час дії тимчасової адміністрації не задовольняються вимоги вкладників та інших кредиторів комерційного банку [3]. Такий на перший погляд правильний підхід позбавляє захисту платників, які здійснюють оплату квитанцій через касу банку, які перетворюються на кредиторів (для фізичної особи — лише шоста черга відповідно до ч. 1 ст. 52 Закону). У цьому випадку сумлінним фізичним та юридичним особам доведеться повторно виконати платежі на користь контрагентів і сподіватися на позитивний результат санації проблемного комерційного банку.

У свою чергу юридичні особи у випадку блокування платежів від їхнього та на їхнє ім'я перетворюються на кредиторів восьмої черги, а за наявності вкладів — кредиторів сьомої черги. Встановлена законодавством черговість задоволення вимог не є справедливою з точки зору соціально-економічної відповідальності за дії, зокрема, викликає сумнів практика виплат заробітної плати працівникам комерційного банку, які прямо чи опосередковано винні у ситуації неплатоспроможності фінансової установи, до повного відшкодування вимог клієнтів та контрагентів.

У цьому контексті доцільним є розроблення нового Закону України “Про систему захисту інтересів клієнтів комерційних банків” на базі чинного нормативного акта, а саме Закону України “Про систему гарантування вкладів фізичних осіб”, із відповідними правовими новаціями:

- зрівняння у правах фізичних (у тому числі підприємців) та юридичних осіб, що передбачає розповсюдження на всіх суб'єктів дії ч. 1 ст. 26 Закону України “Про систему гарантування вкладів фізичних осіб” (далі — Закон) про гарантування 200,0 тис. грн з коригуванням даної суми на рівень інфляції з одночасним збільшенням початкового внеску до Фонду, що передбачено ч. 1 ст. 21 Закону, до 2 % статутного капіталу;
- гарантувати позачергову компенсацію до 15,0 тис. грн з коригуванням граничної суми на рівень інфляції фізичним та юридичним особам,

платежі від імені та на ім'я яких були заблоковані, з одночасним запровадженням збору в розмірі 0,5 % на користь Фонду при проведенні розрахунково-касових операцій фізичними та юридичними особами за аналогією з нормою, що представлена в ч. 1 ст. 22 Закону;

- розповсюдити обмеження при введенні тимчасової адміністрації та ліквідації на виведення й гарантування коштів власників, пов'язаних осіб, керуючих комерційними банками, аудиторів та оцінщиків, у випадку віднесення комерційних банків до категорії проблемних;
- запровадити зміни в черговість задоволення вимог кредиторів, що передбачені ч. 1 ст. 52 Закону, а саме грошові вимоги за заробітною платою, що виникли через зобов'язання банку перед працівниками до прийняття рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідації банку, перенести із другої черги в останню, що збільшить відповідальність працівників банків за діяльність їхньої фінансової установи.

З метою посилення захисту інтересів фізичних та юридичних осіб — клієнтів комерційних банків у нормативно-правове регулювання доцільно запровадити такі новації: зрівняння у правах фізичних (у тому числі підприємців) та юридичних осіб, що передбачає розповсюдження на всіх суб'єктів дії ч. 1 ст. 26 Закону України “Про систему гарантування вкладів фізичних осіб” (далі — Закон) про гарантування 200,0 тис. грн з коригуванням даної суми на рівень інфляції з одночасним збільшенням початкового внеску до Фонду, що передбачено ч. 1 ст. 21 Закону, до 2 % статутного капіталу; гарантувати позачергову компенсацію до 15,0 тис. грн з коригуванням граничної суми на рівень інфляції фізичним та юридичним особам, платежі від імені та на ім'я яких були заблоковані, з одночасним запровадженням збору в розмірі 0,5 % на користь Фонду при проведенні розрахунково-касових операцій фізичними та юридичними особами за аналогією з нормою, що представлена в ч. 1 ст. 22 Закону; розповсюдити обмеження при введенні тимчасової адміністрації та ліквідації на виведення та гарантування коштів власників, пов'язаних осіб, керуючих комерційними банками, аудиторів та оцінщиків, у випадку віднесення комерційних банків до категорії проблемних; запровадити зміни в черговість задоволення вимог кредиторів, що передбачені ч. 1 ст. 52 Закону, а саме грошові вимоги за заробітною платою, що виникли через зобов'язання банку перед працівниками до прийняття рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідації банку, перенести із другої черги в останню, що збільшить відповідальність працівників банків за діяльність їхньої фінансової установи.

Перспективними для подальших розвідок є розроблення нормативно-правового регулювання щодо посилення відповідальності керівництва НБУ за реалізацію стратегії розвитку банківської системи України.

Джерела

1. Monetary Policy of the European Central Bank [Електронний ресурс] // European Central Bank. URL: <https://www.ecb.europa.eu/mopo/html/index.en.html>
2. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14/print1446461904749544>

3. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 № 4452-VI [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4452-17/print1446461904749544>
4. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-вр [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/print1446461904749544>
5. Серпенінова Ю. С. Обмеження системи гарантування вкладів // Фінансовий простір. 2014. № 3 (15). С. 211–214.
6. Ткаченко Н. В. Міжнародна практика побудови систем страхування депозитів // Фінансовий простір. 2014. № 4 (16). С. 235–244.
7. Чеховський Д. Б. Економічна природа гарантування банківських вкладів // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Економіка”. 2014. Вип. 26. С. 95–100.

Підвищення рівня захисту інтересів фізичних та юридичних осіб у випадку санації та ліквідації комерційних банків потребує встановлення критеріїв ефективності підтримки НБУ цінової стабільності в Україні. Автором запропоновано шляхи оптимізації правового регулювання санації та ліквідації комерційних банків, зокрема вирівнювання у правах фізичних та юридичних осіб — клієнтів банків; позачергову виплату фізичним та юридичним особам при блокуванні платежів від та на їхнє ім'я; зміну черговості задоволення вимог кредиторів при ліквідації комерційних банків.

Reinforcing the protection of natural and legal persons in the case of reorganization and liquidation of commercial banks implies establishing criteria for effectiveness of NBU's support for price stability in Ukraine. The author puts forwards suggestions for ways to optimize legal regulation of reorganization and liquidation of commercial banks, including equalizing rights of natural and legal persons — clients of commercial banks; top priority reimbursements to natural and legal persons, which have their payments blocked; changes in order of priorities concerning claims settlement in the case of liquidation of commercial banks.

Повышение уровня защиты физических и юридических лиц в случае санации и ликвидации коммерческих банков требует установления критериев эффективности поддержки НБУ ценовой стабильности в Украине. Автором предложены пути оптимизации правового регулирования санации и ликвидации коммерческих банков, в том числе уравнивание в правах физических и юридических лиц — клиентов банков; первоочередную выплату физическим и юридическим лицам при блокировании платежей от и на их имя; изменение очередности удовлетворения требований кредиторов при ликвидации коммерческих банков.

Надійшла 5 лютого 2017 р.